

طراحی فضای شهری

○ بهمن صحنه

○ طراحی فضای شهری
(نگرشی بر فرآیند اجتماعی و مکانی)

○ تألیف: علی مدنی پور

○ ترجمه: فرهاد مرتضایی

○ ناشر: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران)، چاپ اول، شهریور ۱۳۷۹، ۳۳۰ ص، ۱۶۰۰۰ ریال، شابک: ۹۶۴-۳۶۰-۰۷۳-۴

نتیجه زندگی فردی و اجتماعی شهرنشینان را دگرگون می‌سازد. به همین دلیل شهرسازان باید از ابعاد مختلف کالبد شهر، ماهیت طراحی شهری و پیامدهای تغییر شکل شهر برای شهروندان آگاهی عمیق داشته باشند.»

این کتاب با موضوع بررسی فضای شهری به عنوان متن و زمینه‌های آغاز می‌شود که در آن طراحی شهری روی می‌دهد و محصول بالقوه فرآیند طراحی است. بخش دوم کتاب در تکمیل بخش اول به خود فرآیند طراحی می‌پردازد.

بخش اول: دیدگاه‌هایی درباره فضای شهری:

این بخش روش‌های ما در دیدن شهرها و احساس و ادراک ما از شهرها را به تحلیل نشسته است. در این جا واژه کلیدی، دانش ما درباره شهر است. یعنی رویکردهای توصیفی و تحلیلی به شهر که سازنده روش‌های ما در طراحی فضای شهری است. این بخش به سه فصل تقسیم می‌شود:

فصل اول: درک فضای شهری:

این فصل با بررسی معضلات و خلأ موجود در فضای شهری، پیشنهاد می‌کند که برای رفع مشکلات و پر کردن خلأ کنونی، توجه‌مان به فرآیند خلق فضای شهری متمرکز شود.

فصل دوم: چارچوب‌های ساختاری فضای شهری:

در این فصل چگونگی ساختاریابی فضای شهری مطرح می‌شود و دو رویکرد اصلی هندسه فضای شهری شناسایی می‌شوند: یکی آنکه عمده توجه‌اش به شهر - به عنوان یک شی - است و دیگری آنکه شهر را در قالب روابط فضایی‌اش می‌بیند. به هر حال این مسائل دیدگاه‌هایی برای بررسی شهر از بالا هستند که به مسائل دیگر و روش‌های عینی ارتباطی ندارند.

فصل سوم: مردم در شهر:

در این فصل دیدگاه دیگری مطرح می‌شود که مسایل را از پایین و از منظر زندگی روزمره می‌بیند. در این جا موضوعاتی همچون معنا، رفتار و تفاوت بررسی شده و برای این موضوعات نمونه‌هایی از تجربه‌های غریبه‌ها و زنان در فضای شهری مطرح می‌شود.

این سه فصل در کنار یکدیگر، آرایه‌دهنده درکی از فضای شهری و به مثابه کلیتی اجتماعی - فضاشناختی هستند که لازم است هم به شیوه عینی و هم به روش ذهنی در تلاقی تولید فضا و زندگی روزمره بررسی شود.

بخش دوم: ایجاد فضای شهری:

این بخش توجه‌اش را به فرآیند طراحی شهری به عنوان یکی از عوامل سازنده فرآیند تولید فضای شهری معطوف می‌کند. در ادامه بررسی دانش فضای شهری که در بخش اول انجام شده، بخش دوم به مطالعه شیوه‌های شکل‌گیری و تولید

درباره مؤلف:

دکتر علی مدنی پور فارغ‌التحصیل دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی است که تحصیلات خود را در زمینه توسعه طراحی شهری در انگلستان ادامه داده است. آشنایی کامل دکتر مدنی پور به عنوان یک ایرانی با شهرها و اوضاع اجتماعی ایران و مطالعات تحقیقی که در زمینه شهر در محیط بین‌المللی انجام داده است مطالب کتاب را برای خوانندگان مشتاق ایرانی مطلوبیت مضاعفی بخشیده و جایگاه شایسته و واقعی طراحی شهری را برای مدیران، متخصصان و سیاست‌گذاران شهری روشن‌تر می‌نماید.

دکتر علی مدنی پور، آرشیتکت و دانشیار کرسی طراحی شهری و مدیر گروه تحقیقات تکمیلی دانشکده معماری، برنامه‌ریزی و طراحی محیط دانشگاه نیوکاسل انگلستان است. موضوع اصلی تحقیقات او توسعه و طراحی شهر در محیطی بین‌المللی است که طی آن به ویژگی‌های اجتماعی و روانشناختی شهر و همچنین به طبیعت طراحی شهری و ارتباط آن با زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی شهر می‌پردازد. سوابق حرفه‌ای وی محدوده‌های طراحی شهری و معماری را پوشش می‌دهد و علاوه بر آن به تلفیق تجارب خود در کارهای حرفه‌ای و مطالعات آکادمیک در هر دو گروه کشورهای پیشرفته و در حال توسعه پرداخته است.

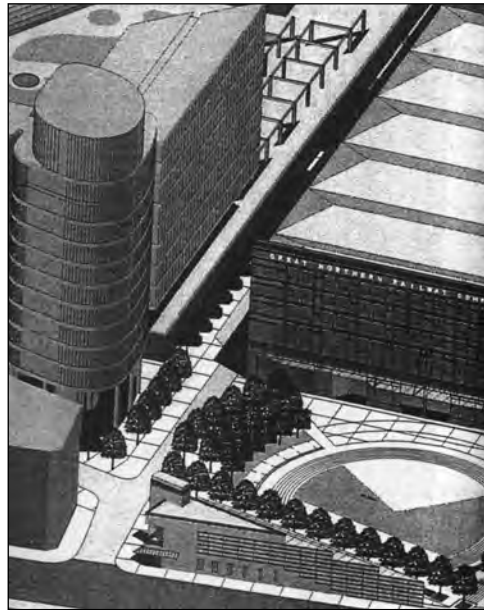
در حال حاضر دکتر مدنی پور بر روی پروژه تحقیقاتی «فقدان همبستگی اجتماعی بین فضاهای شهری مجاور یکدیگر در اروپا» و همچنین «اشتراک فضاهای عمومی و خصوصی در بازسازی مراکز شهرهای بریتانیا» کار می‌کند. او عضو مرکز اروپایی تحقیقات طراحی محیط شهر و وابسته تحقیقاتی اتحادیه اروپا و شورای تحقیقات اجتماعی - اقتصادی نیز می‌باشد.

این کتاب از یک مقدمه و دو بخش اصلی تشکیل شده است.

بخش اول: دیدگاه‌هایی درباره فضای شهری

بخش دوم: ایجاد فضای شهری

مؤلف در مقدمه کتاب می‌گوید: «بنا بر گفته سازمان ملل متحد، آغاز سده بیست و یکم میلادی با تکوین انقلاب شهری نوینی در جهان هم‌زمان است. برای نخستین بار در تاریخ بشر، بیش از نیمی از مردم دنیا در شهرها زندگی می‌کنند و تا سی سال آینده تعداد شهرنشینان جهان دو برابر روستائینان خواهد شد. در گذشته چنین رشدی غالباً مایه ترس و نگرانی دست‌اندرکاران شهری و مملکتی می‌شد. اما امروزه کارشناسان شهرها را به عنوان نقاط عطف توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌شناسند و معتقدند که معضلات شهری را می‌توان با اداره و ساماندهی صحیح حل کرد. در این رابطه طراحی شهر اهمیتی ویژه می‌یابد چرا که تأثیری مستقیم بر کیفیت محیط زیست شهری دارد. طراحی شهری به فضای شهر سامان داده و در

نویسنده
موضوعات کلیدی و
متناقض
طراحی شهری را
در کنار هم
قرار می دهد و
استدلال می کند
برای داشتن
درکی بهتر و
کامل تر از طراحی
شهری و نیز
فضای شهری باید
بر فصل مشترک
روند توسعه و
ساخت و ساز
شهری و زندگی
روزمره توجه کرد

فضای شهری می پردازد. در این جا واژه کلیدی، کنشی است که در فرآیند طراحی شهری اتخاذ می شود یعنی رویکردی تجویزی به خلق فضای شهری آینده. بخش دوم به چهار فصل تقسیم شده است:

فصل چهارم: فرآیند طراحی شهری:

این فصل تلاش می کند تعریفی برای ابهام های حوزه طراحی شهری ارائه کند.

فصل پنجم: تولید فضای مصنوع:

در این فصل به رابطه میان طراحی فضای شهری و فرآیند توسعه شهری پرداخته می شود و

ضمن ارائه الگویی برای فرآیند توسعه، ماهیت متغیر کارگزاران توسعه و اثرات آنان بر فضای شهری نیز بررسی می شود سپس به اختصار درباره برخی از این تأثیرات، نظیر استاندارد کردن طراحی و خصوصی کردن فضا بحث می شود.

فصل ششم: ضابطه دار ساختن شکل شهر:

توجه این فصل به رابطه فضای شهری با نظام برنامه ریزی معطوف است و ضمن ارزیابی طراحی و کنترل زیباشناختی، مروری دارد بر ابزارها و شیوه هایی که نظام برنامه ریزی به خصوص در بریتانیا از طریق آنها با طراحی برخورد می کند. این فصل پس از بررسی بسترهای اقتصادی و سیاسی طراحی شهری، نگاه خود را متوجه تصاویر و باورها و نظریاتی می کند که در شکل دهی به فضای شهری به کار می روند.

فصل هفتم: تصاویر کمال:

این فصل درباره آرمانشهرها و تأثیر بسیارشان بر تفکر طراحی شهری بحث می کند و سه جریان اصلی طراحی شهری در قرن بیستم را شناسایی می کند: شهرسازی، ضد شهرسازی و ریزشهرسازی. در گرایش های مدرنیستی یا پست - مدرنیستی شهرسازی، عمده توجه به شکل دهی و دوباره شکل دهی فضای شهری است. در ضد شهرسازی، هدف رها ساختن مناطق

شهری و مسکونی کردن مناطق حومه شهر است. اما ریزشهرسازی، با هر دو گرایش شهر سازانه و ضد شهرسازانه روبرو شده و آن ها را با هم ترکیب کرده است که نمونه های آن در نوشته های بریتانیایی و شهرگرایی جدید آمریکا مشهود است.

فصل هشتم: طراحی فضای شهری:

این فصل با کنار هم گذاشتن عناصر مختلف به نتایج متعددی دست پیدا می کند.

این کتاب با هدف پر کردن فاصله موجود بین دو رویکرد رایج در طراحی شهری نوشته شده است. طراحی فضای شهری به روشی منسجم، هر دو بعد فیزیکی و اجتماعی محیط مصنوع را دربر دارد. نویسنده، تحلیلی قدرتمند از روند طراحی فضای شهری و ماهیت محصول آن یعنی فضای شهری ارائه می کند. وی موضوعات کلیدی و متناقض طراحی شهری را در کنار هم قرار می دهد و با روشی متقاعدکننده استدلال می کند برای داشتن درکی بهتر و کاملتر از طراحی شهری و نیز فضای شهری باید بر فصل مشترک روند توسعه و ساخت و ساز شهری و زندگی روزمره توجه کرد. این کتاب که می توان آن را در سطح مفاهیم میان رشته ای تلقی کرد که همراه با مثال های فراوان از ساختاری مناسب و متنی روشن برخوردار است و با به کارگیری منابع متعدد از سراسر جهان، تفکرات موجود در جغرافیای انسانی، جامعه شناسی شهری، معماری و برنامه ریزی شهری را به یکدیگر پیوند داده است.

در پایان می توان عنوان کرد کتاب حاضر یکی از معدود آثار درباره طراحی شهری است که به زبان فارسی انتشار یافته است.

پی نوشت:

۱. کتاب های منتشر شده و در دست انتشار دکتر مدنی پور از این قرارند:

Managing Cities: the new urban context (co-editor, wiley, ۱۹۹۵).
Design of Urban Space: an inquiry into a socio-spatial process (wiley, ۱۹۹۶).
Tehran: the making of a metropolis (wiley, ۱۹۹۸).
Social exclusion in European Cities: Process, experiences, responses (co-editor, Jessica Kingsley of Regional Studies Association, ۱۹۹۸).
Spetial Planning and the Governance Places. (co-editor, Ashgate, forthcoming).

